

سازمان و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین (PLS) در بانک ملی ایران

بیژن بیدآباد^۱

مسعود صفرزاده نساجی^۲

ژینا آقاییگی^۳

چکیده

برای اجرایی نمودن مشارکت واقعی در سود و زیان طرح «طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)» در بانک ملی ایران تدوین گردید. برای اجرای این طرح سازمان اجرائی و تشکیلات خاصی طراحی شده که در این مقاله به آن می‌پردازیم. با توجه به مفاهیم مورد عمل در این شیوه بانکداری و فرآیندهای مربوطه و همچنین ضوابط و دستورالعمل‌های تدوین شده و نیز وظایف تعیین شده برای بانک، سپرده‌گذار، مجری، ساختار و تشکیلات مورد نیاز بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین تعریف می‌شوند. ساختار سازمانی و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان در قالب «کمیته راهبردی بانکداری مشارکت در سود و زیان»، «گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای بانکداری مشارکت در سود و زیان» و «اداره PLS» با «واحد حقوقی» و «واحد ارزیابی طرحها» و «واحد ممیزی (محاسبات)» و «واحد مدیریت مهندسی مالی» و «واحد امین» و «شعبه مشارکت در سود و زیان PLS» با دوایر مربوطه تعریف شده و اعضاء کمیته‌ها و شرح وظایف آنها در رده‌های مختلف کمیته‌ها، ادارات، واحدها و دوایر مشخص گردیده‌اند.

«طرح مشارکت مالی جعاله JFS» و «طرح مشارکت مالی مضاربه MFS» دو زیرسیستم‌های «طرح مشارکت در سود و زیان (PLS)» نیز از ساختار و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS استفاده می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: سازمان؛ تشکیلات؛ بانکداری؛ مشارکت در سود و زیان؛ بانکداری بدون ربا؛ بانکداری راستین

مقدمه

اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی بانک ملی ایران تصمیم به برداشتن گامهایی برای اجرایی نمودن مشارکت واقعی در سود و زیان نمود که حاصل آن طرح «طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)» است. در این طرح صرفنظر از اینکه بانک دولتی و یا خصوصی باشد اساس تعیین نرخ تسهیلات بانکی بر مبنای نرخ بازدهی بخش حقیقی اقتصاد می‌باشد و بانک بعنوان واسطه و جوه با دریافت حق العمل کاری و در مقام وکیل و یا عامل کارمزد مربوطه را دریافت نموده و تمامی بازدهی ناشی از امور سرمایه‌گذاری چه به صورت سود و یا زیان به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده‌گذار منتقل می‌شود. بر این اساس بانکهای عامل بر اساس عقود مشارکتی می‌توانند سپرده‌های سرمایه‌گذاری را بر

^۱ دکتر بیژن بیدآباد، مشاور ارشد بانکداری اسلامی، بانک ملی ایران <http://www.bidabad.ir> bijan@bidabad.ir

^۲ رئیس اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی بانک ملی ایران <http://www.bmi.ir>

^۳ معاون اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی بانک ملی ایران jinaagha@yahoo.com

اساس وکالت عام و یا خاص بصورت مشاع و بر اساس تشخیص سپرده گذار (در محصولات خاص اول یا دوم) و یا تشخیص خود (در محصول نوع سوم) در طرح و یا طرح‌های مورد نظر سرمایه‌گذاری نموده و بازدهی حاصل از سرمایه‌گذاری را بین سپرده‌گذاران تقسیم نمایند. سپس سود و زیان واقعی بر اساس ضوابط مربوطه و توافق طرفین معامله بین آنان در چارچوب دستورالعمل‌های مرتبط تقسیم خواهد شد. در این رابطه بانک در اجرای وظیفه واسطه‌گری مالی خود منافع حاصل از سرمایه‌گذاری را پس از کسر حق‌العمل‌کاری در قالب وکالت و یا عاملیت به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده‌گذاران انتقال می‌دهد.

این طرح کلیه وجوه اجرائی شدن بانکداری مشارکت در سود و زیان را مد نظر قرار می‌دهد و از آن جمله سازمان اجرائی و تشکیلات آن است که در این مقاله به آن می‌پردازیم.

بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)

این طرح براساس سه نوع محصول یا خدمت بانکی (محصول مشارکت در طرح خاص، مشارکت در بسته‌ای از چند طرح، مشارکت در سود و زیان شعبه مجری طرح مشارکت در سود و زیان) طراحی گردیده است. بانک براساس عقد جعاله، با سپرده‌گذار قراردادی تنظیم تا بر اساس نظر سپرده‌گذاران در یکی از سه محصول اشاره شده در سود و یا زیان مشارکت آنها را با مجری فراهم آورد و در طرف دیگر براساس عقد مشارکت مدنی با مجری یا مجریان وارد معامله خواهد شد و از این طریق بعنوان نهادی که با اخذ حق الجعاله یا حق‌العمل شرایط تجهیز منابع سپرده‌ای و تخصیص آنها به سرمایه‌گذاری را بین سپرده‌گذار (که در این حالت تأمین‌کننده منابع مالی سرمایه‌گذاری است) و مجری (که عملیات اجرایی سرمایه‌گذاری را بعهده دارد) فراهم آورده و سود و یا زیان حاصل از سرمایه‌گذاری را در چارچوب توافقات حین قرارداد به تأمین‌کننده منابع یعنی سپرده‌گذار منتقل می‌نماید. بانک از محل ارائه این خدمات اقدام به کسب درآمد بعنوان سهمی از سود (یا زیان) طرح سرمایه‌گذاری می‌نماید.

در بانکداری مشارکت در سود و زیان ابزارها و ابداعات مالی بدیعی نظیر گواهی مشارکت و گواهی پذیره استفاده خواهد شد و بانک با صدور و ارائه گواهی مشارکت و ایجاد بازار ثانویه معاملات گواهی مشارکت/پذیره و طراحی سبد گواهی مشارکت/پذیره، در فعال نمودن و افزایش کارایی بازارهای پولی و مالی حرکت و تحولات مهمی ایجاد خواهد کرد. اجرای مراتب فوق مستلزم تدوین آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های خاصی می‌باشد که در این رابطه نیز اقدامات لازم صورت گرفته و سعی بر این بوده است که کلیه مشتریان داخلی و خارجی بطور شفاف با فرآیند انجام کار آشنا شده و با آگاهی لازم در این بانکداری مشارکت نمایند. در این طرح بانک واحدی است که به نمایندگی سپرده‌گذار منابع سپرده‌ای سپرده‌گذار را به متقاضیان تسهیلات اعتباری تخصیص می‌دهد و طبق قراردادهای مشخص سود یا زیان حاصله، بین سپرده‌گذار، بانک و سرمایه‌گذار تقسیم می‌شود. قراردادهای تنظیمی بانک با هر کدام از طرفین می‌تواند بر مبنای کارمزد و یا بر مبنای مشارکت در سود یا زیان باشد. مجری شخصیتی است حقوقی که سهم شرکت نقدی و غیرنقدی خود را به نحو مشاع طبق قرارداد مشخص با سهم‌الشرکه سپرده‌گذار به واسطه‌گری بانک درآمیخته تا فعالیت سرمایه‌گذاری مشترکی را ترتیب دهد. و امین واحدی است که امور نظارتی فرآیند مشارکت در سود و زیان PLS را به نمایندگی از طرف بانک در خصوص حسن اجرای طرح، کنترل عملیات اجرایی در مقایسه با برنامه‌های اعلام شده، نحوه تخصیص منابع و چگونگی مصرف بهینه آنها،... با استفاده از شاخصهای کلیدی و رسیدگی به صورتهای مالی را به عهده

دارد.

گواهی مشارکت بر گه‌های بی‌نامی است که به قیمت اسمی مشخص و برای مدت معین (مدت زمان اجرای طرح سرمایه‌گذاری) توسط شعبه بانکداری مشارکت در سود و زیان منتشر می‌شود. دارندگان این بر گه‌ها به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت در سود حاصل از اجرای طرح مربوطه شریک می‌باشند و بانک در ازای ارائه خدمات مدیریت سرمایه به سپرده‌گذاران که بنا به درخواست ایشان در یکی از سه نوع محصولات بانک خواهد بود، سرمایه‌گذاری می‌نماید. افراد و یا دارندگان گواهی مشارکت می‌توانند از طریق شبکه‌های ارتباطی اینترنت و یا گیشه بانک اقدام به خرید و فروش این بر گه‌ها نموده و لذا این گواهی به صورت یک دارایی قابلیت خرید و فروش بین‌المللی می‌یابد.

گواهی پذیره مشابه گواهی مشارکت بوده و در پروژه‌های پایان‌ناپذیر یا مستمر مورد استفاده قرار می‌گیرد، بطوری که هنگام اتمام مرحله ساخت و با شروع مرحله بهره‌برداری صاحبان گواهی‌های پذیره به نسبت مبلغ گواهی و مدت مشارکت تبدیل به سهامداران شرکت مجری خواهند شد.

سپرده‌گذار از طریق مراجعه به پورتال اطلاع‌رسانی سامانه اینترنتی بازار ثانویه گواهی‌های مشارکت/پذیره یا پس از مراجعه به یکی از شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان و مشاوره با کارشناس مربوطه در باجه اطلاع‌رسانی با انواع محصولات مشارکت، شرایط و مقررات سپرده‌گذاری و انصراف آشنایی کامل پیدا نموده و یکی از محصولات سه‌گانه مشارکت را انتخاب می‌نماید. پس از انعقاد قرارداد و ثبت آن، سیستم به صورت خودکار اقدام به صدور گواهی مشارکت/پذیره با مشخصات سپرده‌گذار و بر اساس نوع محصول انتخابی مشتری می‌نماید و گواهی مشارکت/پذیره صادر می‌گردد. در پایان دوره مشارکت (در رابطه با دو محصول مشارکت در طرح‌های منفرد یا مجموعه‌ای از طرح‌ها) یا انتهای سال (در رابطه با محصول مشارکت در سود و زیان شعبه) باجه حسابداری/ممیزی پس از دریافت اطلاعات مربوط به نحوه محاسبه سود و زیان طرح یا شعبه اقدام به محاسبه و پرداخت سود با توجه به مدت مشارکت و نوع محصول انتخابی مشتری می‌نماید.

مجری نیز با مراجعه به شعب طرح مشارکت در سود و زیان پیشنهاد مشارکت در اجرای طرح را به بانک ارائه می‌نماید. سپس ضمن اطلاع‌رسانی به مشتری در خصوص شرایط و مقررات مشارکت از طریق پورتال اطلاع‌رسانی بازار ثانویه گواهی مشارکت/پذیره یا باجه اطلاع‌رسانی در شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان، وجه مربوطه به ارائه پیشنهاد (مطابق دستورالعمل مربوطه) از مشتری اخذ و اطلاعات مربوط به طرح پیشنهادی شامل طرح نامه، توجیه اقتصادی، فنی و مالی طرح و ... و سایر اطلاعات مربوطه از مجری اخذ می‌گردد.

واحد ارزیابی مجریان بر اساس سوابق مجری (در صورت وجود) و نیز بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه اقدام به ارزیابی مجری نموده و در صورت احراز توانایی فنی و اهلیت مجری گزارش مربوطه را به واحد ارزیابی طرح ارسال می‌نماید. در صورت مثبت بودن ارزیابی طرح واحد ارزیابی طرح بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه اقدام به تعیین نوع و میزان وثائق، تضمینات و سهم الشرکه مربوطه نموده و مراتب به اطلاع مجری رسانیده می‌شود. پس از انعقاد قرارداد منابع درخواستی و مصوب در قالب قرارداد مشارکت در اختیار مجری قرار خواهد گرفت. و کلیه مدارک و مستندات طبق دستورالعمل مربوطه شامل بودجه بندی، برنامه زمان بندی، منابع مورد نیاز و نحوه مصرف منابع، نحوه اجرای طرح، فازبندی، نحوه کنترل کیفیت، نحوه گزارش دهی و چگونگی اتمام و تحویل طرح می‌بایست توسط مجری به امین طرح

تحويل گردد. گزارشهای نظارت بر اجرای طرح و کیفیت کار مجری می‌بایست در مقاطع زمانی از پیش تعیین شده در اختیار واحد حسابداری / ممیزی بانک قرار گیرد. بدیهی است گزارشهای امین طرح ملاک پرداخت‌های بعدی بانک به مجری قرار خواهد گرفت. در پایان طرح و طبق دستورالعمل‌ها و فرمول‌های مربوطه میزان سود و زیان طرح و کارمزد سهم بانک توسط نرم افزار واحد حسابداری / ممیزی محاسبه خواهد گردید. سهم مجری و سپرده‌گذار تعیین و به حسابهای مربوطه واریز خواهد گردید. در صورت وجود گزارش یا صورت‌مجلس توقف توسط امین، میزان تاخیر و ضرر ناشی از تاخیر طبق دستورالعمل مربوطه تعیین و محاسبه می‌گردد.

کلیه عملیات بر اساس دستورالعملهای تدوین شده تحت عنوان «دستورالعمل احراز توانایی مجری» شامل نکاتی مبنی بر اهلیت فنی و اهلیت مالی و گروه‌بندی مجریان براساس طرح و نوع وثائق و تضمینات حسن انجام کار و ایفای تعهدات و سهم آورده مجری در سه گروه سبز و زرد و قرمز؛ «دستورالعمل تضمینات، وثایق و آورده‌ها»؛ «دستورالعمل مدارک و مستندات لازم جهت ارزیابی طرح»؛ «دستورالعمل دریافتی‌های بانک»؛ «دستورالعمل استانداردها و الزامات نظارت»؛ «دستورالعمل گزارش دهی مجری»؛ «دستورالعمل حسابداری و حسابرسی»؛ «دستورالعمل تغییر در زمانبندی و هزینه» شامل آثار تورم بر درآمد و هزینه و خالص بازدهی طرح و همچنین قصور ناشی از تاخیر در انجام تعهدات مجری و تغییر در زمانبندی؛ «دستورالعمل مشارکت جدید (افزایش سرمایه در حین انجام طرح)»؛ «دستورالعمل تسویه حساب با مجری»؛ «دستورالعمل داوری (حکمت)»؛ «دستورالعمل فورس ماژور»؛ «دستورالعمل تنظیم قراردادهای بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS» شامل گواهی مشارکت/پذیره و قراردادهای بانک با سپرده‌گذار، قرارداد مشارکت بانک با مجری، قرارداد بانک با امین؛ «دستورالعمل صلاحیت امین»؛ «دستورالعمل انصراف سپرده‌گذار و تسویه پیش از موعد»؛ «نحوه تبدیل گواهی پذیره به سهام در طرحهای تولیدی پایان‌ناپذیر»؛ «دستورالعمل معاملات گواهی مشارکت/پذیره»؛ «سامانه اینترنتی «بازار ثانویه گواهی مشارکت/پذیره» شامل پورتال اطلاع رسانی، ثبت نام و عضویت، پیشنهاد خرید/فروش، ارتباط فروشنده و خریدار گواهی مشارکت/پذیره، ثبت و استعلام می‌باشد.

برای تسهیل عملیات مربوط به گواهی مشارکت و پذیره لایحه مقررات انتشار گواهی مشارکت و گواهی پذیره (طرح PLS) نیز تدوین و ارائه شده است. ابزارهای مالی کمکی نظیر سبد گواهی مشارکت/پذیره شامل مواردی در ارتباط با تعیین میزان ریسک در فعالیت اقتصادی مورد نظر و تعیین سهم هر یک از فعالیت‌های اقتصادی در سبد و طبقه بندی سبدهای گواهی مشارکت/پذیره و بیمه گواهی مشارکت/پذیره و همچنین قراردادهای تیپ و فرمهای مورد استفاده در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS می‌باشد

در ابتدا می‌توان با تاسیس یک شرکت درون بانک اقدام به تشکیل نهادی برای این نوع بانکداری نمود و یا می‌توان با تعریف و تاسیس یک شعبه جدید بانکداری مشارکت در سود و زیان را آغاز نمود. در حالت اول فعالیتهای بانکداری مشارکت در سود و زیان موازی با سایر فعالیتهای شعبه متعارف صورت خواهد گرفت ولی کلیه عملیات مالی و حسابداری و سازمانی و تشکیلات از لحاظ حقوقی مجزا و تابع نهاد مالی جدید تاسیس شده خواهد بود.

زیر سیستم تأمین مالی مضاربه (MFS)

«طرح مشارکت مالی مضاربه MFS» یکی از زیرسیستم‌های «طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)» است. در «طرح مشارکت مالی مضاربه MFS» صرفنظر از اینکه بانک دولتی و یا خصوصی باشد اساس تعیین

نرخ بهره برای مضاربه نرخ بازدهی مضاربه در بخش حقیقی اقتصاد می‌باشد و بانک بعنوان واسطه و جوه با دریافت حق العمل کاری و در مقام وکیل و یا عامل کارمزد دریافت نموده و در عوض ضمن ارائه خدمات مدیریت سرمایه به سپرده‌گذار منابع وی را برای مشارکت در فعالیت تجاری مضارب فراهم می‌آورد. تمامی بازدهی ناشی از انجام این فعالیت به صورت سود و یا زیان به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده‌گذار منتقل می‌شود. بر این اساس بانکهای عامل بر اساس عقود مشارکتی می‌توانند سپرده‌گذار را بر اساس وکالت و تشخیص سپرده‌گذار در طرح‌های مضاربه مورد نظر سپرده‌گذار سرمایه‌گذاری نموده و بازدهی حاصل از مضاربه را بین سپرده‌گذارن تقسیم نمایند. سود و زیان واقعی بر اساس ضوابط مربوطه بین آنان در چارچوب دستورالعملهای مرتبط تقسیم خواهد شد. در این رابطه بانک در اجرای وظیفه واسطه‌گری مالی خود منافع حاصل از سرمایه‌گذاری را پس از کسر حق‌العمل کاری در قالب وکالت و یا عاملیت به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده‌گذاران انتقال می‌دهد.

بانک بر اساس عقد مضاربه، قراردادهایی بین سپرده‌گذار، مضارب و بانک تدوین نموده تا بر اساس نظر سپرده‌گذاران در مضاربه مورد نظر وی در سود و یا زیان مشارکت مالی در مضاربه با مضارب را فراهم آورد. بانک از محل ارائه این خدمات اقدام به کسب درآمد بعنوان سهمی از سود (یا زیان) طرح سرمایه‌گذاری می‌نماید.

در بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS ابزارها و ابداعات مالی بدیعی نظیر گواهی مشارکت و گواهی پذیره استفاده شد و بانک با صدور و ارائه گواهی مشارکت و ایجاد بازار ثانویه معاملات گواهی مشارکت/پذیره و طراحی سبد گواهی مشارکت/پذیره، در فعال نمودن و افزایش کارایی بازارهای پولی و مالی حرکت و تحولات مهمی ایجاد خواهد کرد. با استفاده از همین زیربنا، «طرح مشارکت مالی مضاربه MFS» قابل اجرا بوده و در اصل شرایط خاص مشارکت را برای طرح‌های مضاربه فراهم می‌آورد. در این طرح نیز بانک واحدی است که به نمایندگی سپرده‌گذار منابع سپرده‌ای سپرده‌گذار را به متقاضیان منابع اعتباری برای مضاربه تخصیص می‌دهد و طبق قراردادهای مشخص سود یا زیان حاصله، بین سپرده‌گذار، بانک و مضارب تقسیم می‌شود. قراردادهای تنظیمی بانک با هر کدام از طرفین می‌تواند بر مبنای کارمزد و یا بر مبنای مشارکت در سود یا زیان باشد. مجری (مضارب) شخصیتی حقیقی و یا حقوقی است که سهم الشرکه نقدی مضارب را طبق قرارداد مشخص اخذ و اقدام به فعالیت مضاربه مشخص می‌نماید. همچنان‌آمین واحدی است که امور نظارتی فرآیند مشارکت در تامین مالی مضاربه را به نمایندگی از طرف بانک در خصوص حسن اجرای طرح به عهده دارد.

گواهی مشارکت بر گه‌های بی‌نامی است که به قیمت اسمی مشخص و برای مدت معین (مدت زمان اجرای طرح مضاربه) توسط شعبه بانکداری مشارکت در سود و زیان منتشر می‌شود. دارندگان این برگه‌ها به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت در سود حاصل از اجرای طرح مضاربه مربوطه شریک می‌باشند و بانک در ازای ارائه خدمات مدیریت سرمایه به سپرده‌گذاران دریافت کارمزد می‌نماید. دارندگان گواهی مشارکت می‌توانند از طریق شبکه‌های ارتباطی اینترنت و یا گیشه بانک اقدام به خرید و فروش این برگه‌ها نموده و لذا این گواهی به صورت یک دارایی قابلیت خرید و فروش بین‌المللی می‌یابد.

سپرده‌گذار از طریق مراجعه به پورتال اطلاع‌رسانی سامانه اینترنتی بازار ثانویه گواهی‌های مشارکت/پذیره یا پس از مراجعه به یکی از شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان و مشاوره با کارشناس مربوطه در باجه اطلاع‌رسانی با انواع محصولات مشارکت، شرایط و مقررات سپرده‌گذاری و انصراف آشنایی کامل پیدا نموده و طرح مورد نظر خود

را انتخاب می‌نماید. پس از انعقاد قرارداد و ثبت آن، سیستم به صورت خودکار اقدام به صدور گواهی مشارکت می‌نماید. در پایان دوره مشارکت باجه حسابداری / ممیزی پس از دریافت اطلاعات مربوط به نحوه محاسبه سود و زیان طرح اقدام به محاسبه و پرداخت سود به مشتری می‌نماید.

مضارب نیز با مراجعه به شعب طرح مشارکت در سود و زیان پیشنهاد مشارکت مالی در مضاربه را به بانک ارائه می‌نماید. سپس ضمن اطلاع رسانی به مشتری در خصوص شرایط و مقررات مشارکت از طریق پورتال اطلاع رسانی بازار ثانویه گواهی مشارکت/پذیره/آتی یا باجه اطلاع رسانی در شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان، وجه مربوطه به ارائه پیشنهاد (مطابق دستورالعمل مربوطه) از مشتری اخذ و اطلاعات مربوط به طرح پیشنهادی شامل طرحنامه، توجیه اقتصادی، فنی و مالی طرح و... و سایر اطلاعات مربوطه از مجری (مضارب) اخذ می‌گردد.

واحد ارزیابی مجریان بر اساس سوابق مجری (مضارب) (در صورت وجود) و نیز بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه اقدام به ارزیابی مجری (مضارب) نموده و در صورت احراز توانایی فنی و اهلیت مجری (مضارب) گزارش مربوطه را به واحد ارزیابی طرح ارسال می‌نماید. در صورت مثبت بودن ارزیابی طرح واحد ارزیابی طرح بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه اقدام به تعیین نوع و میزان وثائق و تضمینات مربوطه نموده و مراتب به اطلاع مضارب رسانیده می‌شود. پس از انعقاد قرارداد منابع درخواستی و مصوب در قالب قرارداد مضاربه در اختیار مجری (مضارب) قرار خواهد گرفت. و کلیه مدارک و مستندات طبق دستورالعمل مربوطه شامل بودجه بندی، برنامه زمان بندی، منابع مورد نیاز و نحوه مصرف منابع، نحوه اجرای طرح، فزبنندی، نحوه کنترل کیفیت، نحوه گزارش دهی و چگونگی اتمام و تحویل طرح می‌بایست توسط مضارب به امین طرح تحویل گردد. گزارشهای نظارت بر اجرای طرح و کیفیت کار مضارب می‌بایست در مقاطع زمانی از پیش تعیین شده در اختیار واحد حسابداری / ممیزی بانک قرار گیرد. بدیهی است گزارشهای امین طرح ملاک کلیه عملیات مضارب قرار خواهد گرفت. در پایان طرح و طبق دستورالعمل‌ها و فرمول‌های مربوطه میزان سود و زیان طرح و کارمزد سهم بانک توسط نرم افزار واحد حسابداری / ممیزی محاسبه خواهد گردید. سهم مضارب و سپرده گذار تعیین و به حسابهای مربوطه واریز خواهد شد. در صورت وجود گزارش یا صورتجلسه توقف توسط امین، میزان تاخیر و ضرر ناشی از تاخیر طبق دستورالعمل مربوطه تعیین و محاسبه می‌گردد.

ساختار و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS نیز برای «طرح مشارکت مالی مضاربه MFS» مورد استفاده قرار می‌گیرد.

زیرسیستم تأمین مالی جعاله (JFS)

«طرح مشارکت مالی جعاله JFS» یکی از زیرسیستم‌های «طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)» است. در «طرح مشارکت مالی جعاله JFS» صرفنظر از اینکه بانک دولتی و یا خصوصی باشد اساس تعیین نرخ تسهیلات بانکی برای مضاربه نرخ بازدهی مضاربه در بخش حقیقی اقتصاد می‌باشد و بانک بعنوان واسطه و جوه با دریافت حق‌العمل و در مقام وکیل و یا عامل کارمزد دریافت نموده و در عوض ضمن ارائه خدمات مدیریت سرمایه به خریدار کالا، منابع وی را برای مشارکت در تأمین سرمایه در گردش تولیدکننده فراهم می‌آورد. بر این اساس بانک درخواست‌های متقاضی منابع مالی (تولیدکننده)، و همچنین تجهیزکننده منابع مالی (عرضه‌کننده مواد لازم بعنوان سرمایه در گردش) را از دو بنگاه مختلف دریافت می‌نماید. در این حالت متقاضی منابع بعنوان فروشنده (تولیدکننده) تلقی

می‌گردد. بانک در این میان اقدام به تامین مالی عرضه‌کننده براساس درخواست خریدار نموده و منابع مالی مورد نیاز تولیدکننده را پس از اخذ از خریدار با صدور گواهی آتی به نام خریدار تسهیل می‌نماید. در این روش بانک واسط مالی است که منابع لازم را از سمت خریداران جمع‌آوری و در اختیار مجری که تولیدکننده کالا است قرار می‌دهد. عامل الزاماً دارای شخصیت حقوقی می‌باشد. عملیات جعاله تحت عنوان JFS تابع مقررات و دستورالعمل‌های کلی طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS) بوده و کلیه دستورالعمل‌های مربوط به این طرح نیز نافذ است مگر اینکه صراحتاً عدول از آن قید شده باشد.

به منظور تامین سرمایه در گردش بنگاه تولیدی براساس ساز و کار اجرایی طرح JFS یک ابزار مالی جدید به کار گرفته می‌شود. این ابزار مالی به نام «گواهی آتی» با مشخصات خاص تعریف می‌گردد که تمایز بارزی با قراردادهای آتی در بازارهای بورس فعلی جهان دارد. گواهی آتی به منظور تأمین سرمایه در گردش بنگاه تولیدی براساس ساز و کارهای اجرایی طرح JFS به عنوان یک ابزار مالی توسط بانک و براساس درخواست متقاضی منابع مالی و طبق قرارداد جعاله منعقد صادر می‌گردد. این گواهی بی‌نام است که قابلیت انتقال به غیر و خرید و فروش در بازار ثانویه و بورس کالا را دارد و آخرین شخص حقیقی یا حقوقی دارنده گواهی در سررسید، مالک کالای حقیقی موضوع قرارداد بوده و مالک کالای تحویلی مجری می‌باشد.

کلیه عملیات بر اساس دستورالعمل‌های تدوین شده در طرح تفصیلی مشارکت در سود و زیان می‌باشد و علاوه بر آن دستورالعمل‌های اضافی برای مشارکت مالی جعاله در نظر گرفته شده که تحت عنوان «دستورالعمل صدور گواهی آتی»، «سفارش خرید و فروش گواهی آتی»، «نوع وثایق و تضمینات حسن انجام کار و ایفای تعهدات براساس دستورالعمل کلی PLS»، «دستورالعمل دریافتی‌های بانک»، «دستورالعمل بازرسی کالا»، «دستورالعمل استاندارد کالا (مواد اولیه و نهایی)»، «دستورالعمل تحویل کالای نهایی و اختتام»، «دستورالعمل بیمه در مشارکت مالی جعاله JFS» و «دستورالعمل تأخیر در تأدیه و نکول از انجام تعهد در مشارکت مالی جعاله JFS» می‌باشد.

ساختار و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS نیز با توجه به تعاریف فوق برای «طرح مشارکت مالی جعاله JFS» مورد استفاده قرار می‌گیرد.

طرف‌های درگیر

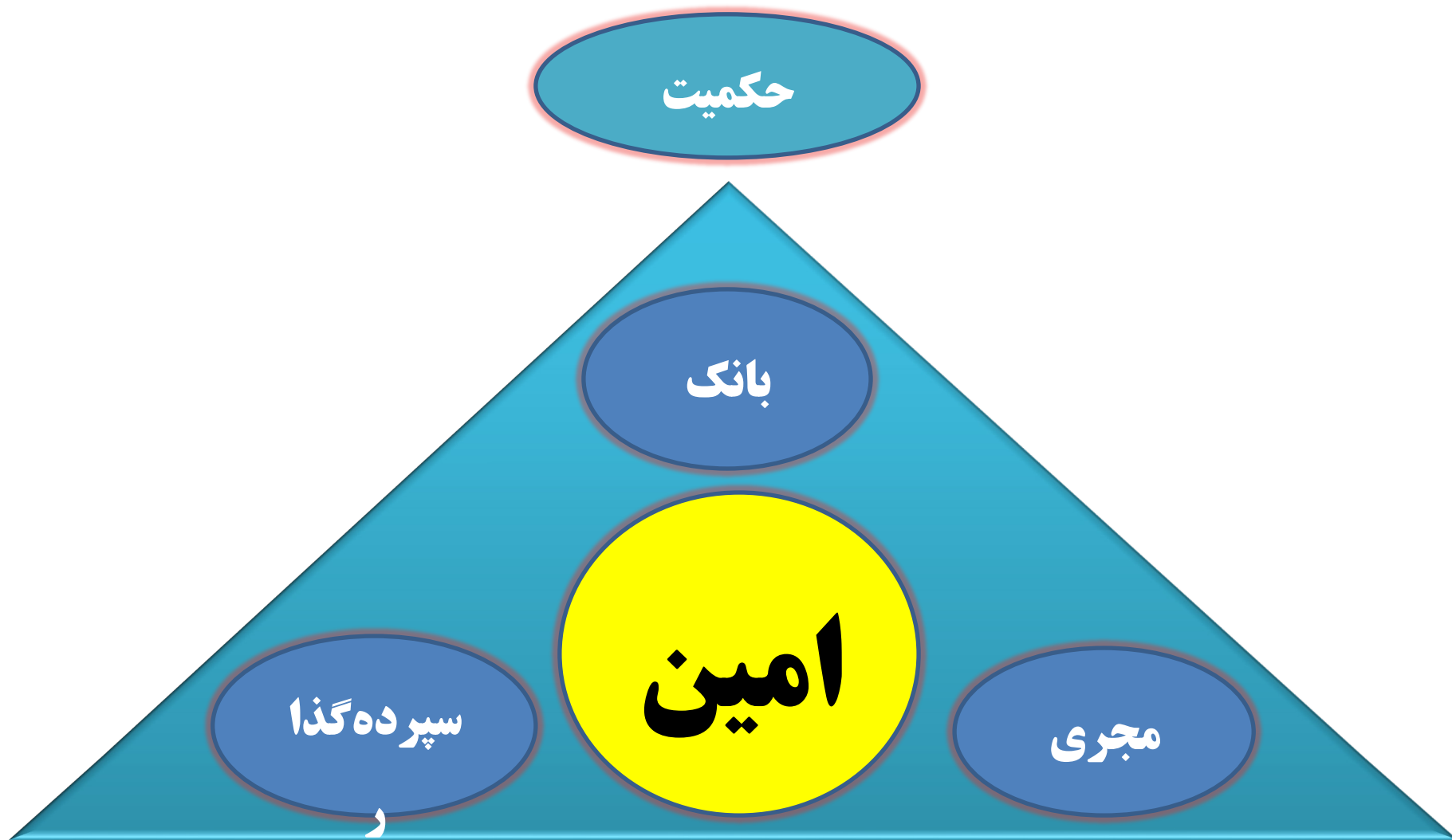
مجری: شخصیتی است حقوقی که سهم شرکت نقدی و غیرنقدی خود را به نحو مشاع طبق قرارداد مشخص با سهم شرکت سپرده‌گذار به واسطه‌گری بانک در آمیخته تا فعالیت سرمایه‌گذاری مشتری را ترتیب دهد. و امین واحدی است که امور نظارتی فرآیند مشارکت در سود و زیان PLS را به نمایندگی از طرف بانک در خصوص حسن اجرای طرح، کنترل عملیات اجرایی در مقایسه با برنامه‌های اعلام شده، نحوه تخصیص منابع و چگونگی مصرف بهینه آنها،... با استفاده از شاخصهای کلیدی و رسیدگی به صورتهای مالی را به عهده دارد.

شعبه PLS: اجرای بانکداری مشارکت در سود و زیان در شعبه‌ای منتخب به نام شعبه PLS انجام گرفته که علاوه بر انجام وظایف متعارف بانکداری، از واحدهای جدید نظیر واحد اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره برخوردار بوده تا سپرده‌گذاران، مجریان و به نحو مطلوب از فرآیند PLS آگاهی یافته و همچنین دایره صندوق این شعبه علاوه بر وظایف متعارف از باج‌های جهت معاملات گواهی مشارکت/پذیره برخوردار خواهد بود.

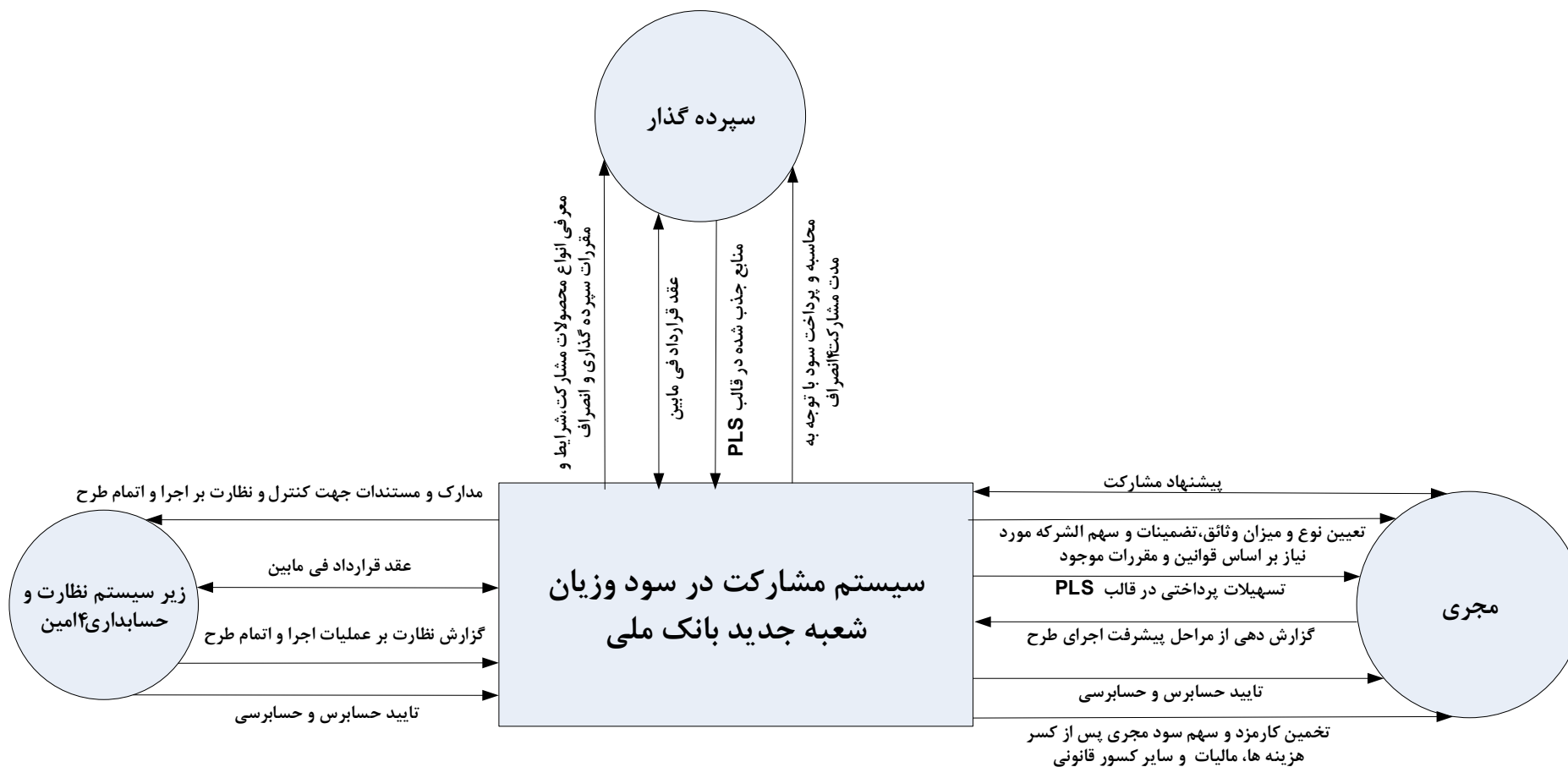
سپرده گذار: سپرده گذار پس از انتخاب محصول و پرداخت وجه با استفاده از خدمات سامانه اینترنتی بازار ثانویه، گواهی مشارکت/پذیره به نام وی صادر می گردد. در پایان دوره مشارکت (در رابطه با دو محصول مشارکت در طرحهای منفرد یا مجموعه‌ای از طرحها) یا انتهای سال (در رابطه با محصول مشارکت در سود و زیان شعبه) باجه حسابداری/ممیزی پس از دریافت اطلاعات مربوط به نحوه محاسبه سود و زیان طرح یا شعبه اقدام به محاسبه و پرداخت سود با توجه به مدت مشارکت و نوع محصول انتخابی سپرده گذاری می نماید.

حکمیت: حل و فصل کلیه اختلافات فی مابین بانک، سپرده گذار و مجری طرح و غیره که رابطه حاکم بر آنان براساس بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS بوده و با رعایت مفاد توافق فی مابین و قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی قابلیت اجرا یافته و حسب توافق طرفین با ارجاع ماموریت قضائی به شخص یا اشخاص مرضی الطرفین که با تجویز قانون به حکمیت (داوری) می باشد، مشروعیت می یابد.

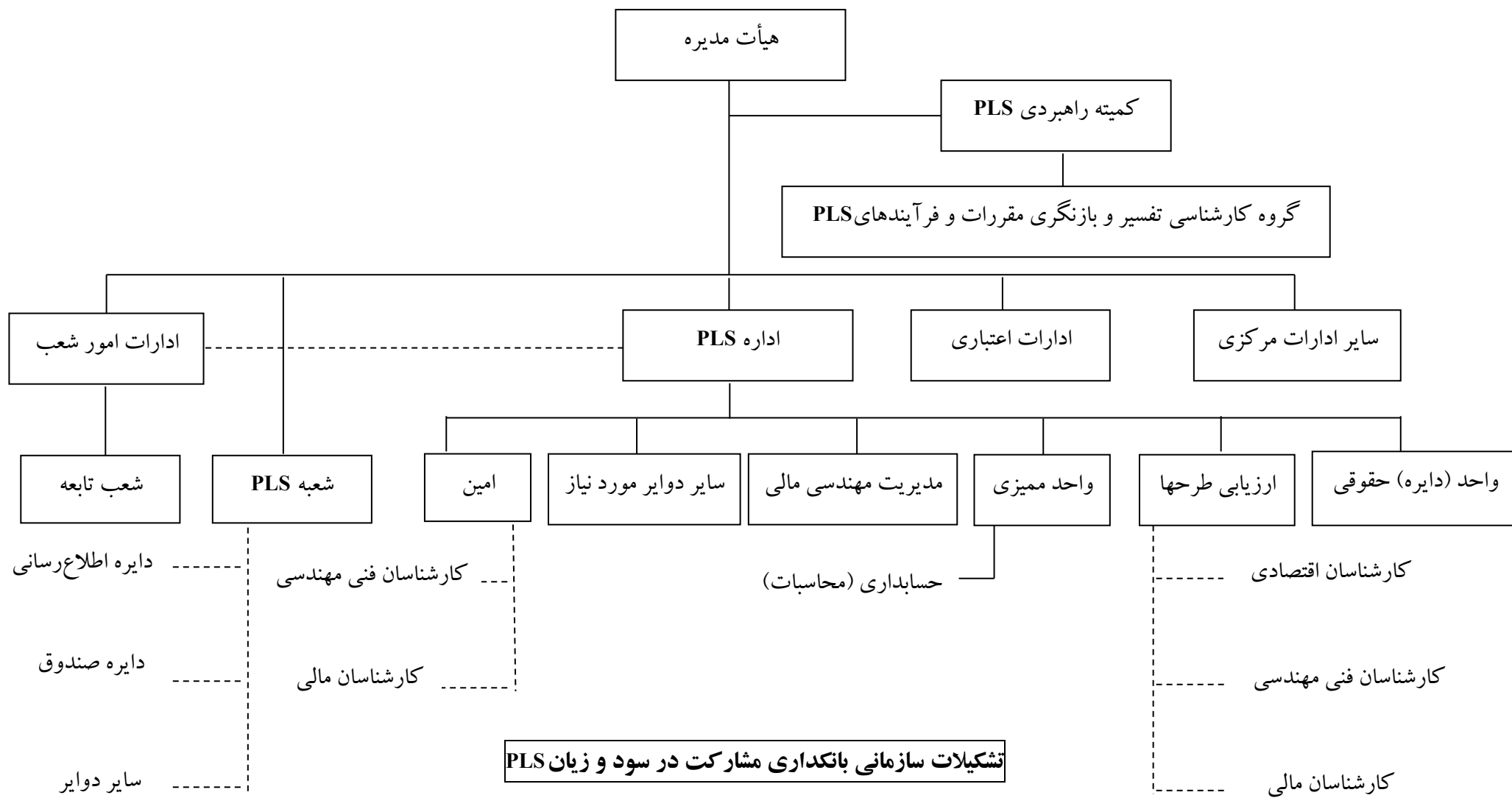
امین: واحدی است که امور نظارتی فرآیند مشارکت در سود و زیان PLS را به نمایندگی از طرف بانک درخصوص حسن اجرای طرح، کنترل عملیات اجرایی در مقایسه با برنامه‌های اعلام شده، نحوه تخصیص منابع و چگونگی مصرف بهینه آنها،... با استفاده از شاخصهای کلیدی و رسیدگی به صورتهای مالی را به عهده دارد. بانک به منظور حفظ منافع خریدار گواهی مشارکت/پذیره و حصول اطمینان از حسن عملکرد مجری از خدمات واحدهای زیرمجموعه خود بنام واحد امین و یا اشخاص حقیقی یا حقوقی خارج از بانک که دارای تجربه، مهارت حرفه‌ای، سابقه و فعالیتهای اجرایی مرتبط با موضوع طرح می باشند بعنوان امین طرح استفاده می نماید. در این راستا با توجه به اینکه واحد امین متشکل از کارشناسان حقوقی، مالی و فنی مهندسی می باشد لذا تعیین صلاحیت هر کدام از موارد مذکور در قالب اشخاص حقیقی یا حقوقی براساس دستورالعمل‌های طراحی شده می باشد. بانک می تواند از اشخاص حقیقی یا حقوقی خارج از بانک نیز تحت شرایط مشخص استفاده نماید.

طرفهای درگیر در بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS

نمودار منطقی ارتباط عوامل سیستم مشارکت در سود و زیان

ساختار حقوقی بانکداری مشارکت در سود و زیان

ساختار و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS نیز با توجه به تعاریف فوق در قالب « کمیته راهبردی بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS»، «گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای بانکداری مشارکت در سود و زیان» و «اداره PLS» با «واحد حقوقی» و «واحد ارزیابی طرحها» و «واحد ممیزی (محاسبات)» و «واحد مدیریت مهندسی مالی» و «واحد امین» و «شعبه مشارکت در سود و زیان PLS» با «دایره اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره» و «دایره صندوق» تعریف شده است.

بانک غیرربوبی از لحاظ اجرایی باید طبق اساسنامه آن زیر نظر هیأت مدیره و بر اساس مصوبات مجمع شرکت و با آراء سهامداران مدیریت شود و از لحاظ ضوابط و قوانین پولی و ارزی تحت نظارت بانکداری مرکزی باشد. کلیات عملیات اجرایی و حقوقی این شرکت سهامی با مفاد قانون تجارت قابل تطبیق است ولی چنانچه این طرح پذیرفته شود همراه با اصلاحات و تدوین مجدد قانون تجارت و قانون بانکداری بدون ربا و آئین‌نامه‌های اجرایی آن می‌توان این گونه اصلاحات را نیز در این راستا وارد نمود.

تأسیس شرکت سهامی بانک غیرربوبی^۴ می‌تواند توسط دولت یا بخش خصوصی یا به طور مشترک اتفاق افتد و براساس اساسنامه می‌توان سهام ممتاز و سهام عادی را نیز برای مؤسسين تعریف نمود که البته اگر این امتیازات در نظر گرفته نشود و مؤسسين از حقوق مدیریت و کارفرمایی خود بهره‌مند شوند و سود سهام عادی دریافت کنند به کارایی جذب و تجهیز منابع و عدالت نزدیک‌تر خواهد بود.

این بانک همانطور که ذکر شد می‌تواند در سه نوع زیر طبقه‌بندی شود:

- شرکت سهامی بانک غیرربوبی خصوصی.
- شرکت سهامی بانک غیرربوبی دولتی.
- شرکت سهامی بانک غیرربوبی مختلط.

بانک غیرربوبی براساس ملاحظات فوق و تعریف ربا به عنوان یک بنگاه اقتصادی پیشنهاد می‌شود که سپرده‌گذاران سهامداران بانک هستند. این بانک توانایی عملیات غیرربوبی را داشته و با توزیع سود سهام متناسب و عادلانه بین سهام‌داران و رفع تمایزات بین سپرده‌های مختلف از لحاظ دریافت سود و افزایش شفافیت و کارایی عملیات بانکی با تنزل تعداد نرخ‌های سود سپرده‌ها (سهام) و افزایش مشارکت اقتصادی شبکه بانکی در فعالیت‌های اقتصادی و قابلیت مشارکت هر شخصیت حقیقی یا حقوقی اعم از دولت یا بخش خصوصی، کارایی زیادی در واسطه‌گری مالی و تجهیز و تخصیص منابع را خواهد داشت. تأسیس بورس مالی قابل تطبیق با این بانک نیز از اهم موارد قابل توجه است که اعطای تسهیلات را در قالب عقود غیرربوبی برای بانک مزبور تسهیل نماید.

در ابتدا می‌توان برای آزمایش این شیوه بانکداری با تأسیس یک شرکت درون بانک ملی اقدام به تشکیل نهادی برای این نوع بانکداری نمود و یا می‌توان با تعریف و تأسیس یک شعبه جدید بانکداری مشارکت در سود و زیان را

^۴ بیژن بیدآباد و عبدالرضا هرسینی (۱۳۸۲) شرکت سهامی بانک غیرربوبی و بازبینی ماهیت ربوبی و غیرربوبی عملیات بانکی متداول. مجموعه مقالات سومین همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی «نظریه اقتصاد اسلامی و عملکرد اقتصاد ایران»، ۴-۳ دی ۱۳۸۲، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه

تربیت مدرس، صص ۲۲۴-۱۹۳، تهران. <http://www.bidabad.ir/doc/sherkat-sahami-bank.pdf>

Bidabad, Bijan, Non-Usury Bank Corporation (NUBankCo), The Solution to Islamic banking, Proceeding of the 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, KL, Malaysia, 16-17 November, 2005. <http://www.bidabad.ir/doc/NUBankCo-en.pdf>

آغاز نمود. در حالت اول فعالیتهای بانکداری مشارکت در سود و زیان موازی با سایر فعالیت‌های شعبه متعارف صورت خواهد گرفت ولی کلیه عملیات مالی و حسابداری و سازمانی و تشکیلات از لحاظ حقوقی مجزا و تابع نهاد مالی جدید تأسیس شده خواهد بود.

تشکیلات و سازمان بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS

با توجه به مفاهیم مورد عمل در بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS و فرآیندهای مربوطه و همچنین ضوابط و دستورالعمل‌های تدوین شده جهت پیاده‌سازی این شیوه بانکداری و نیز وظایف تعیین شده برای بانک، سپرده‌گذار، مجری، ساختار و تشکیلات مورد نیاز بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS به شرح نمودار زیر می‌باشد. همانگونه که در این نمودار ملاحظه می‌شود، به منظور تسریع در اجرای فرآیند، واحدهای سیاستگذار و اجرایی تحت نظارت مستقیم عضو هیات مدیره ناظر فعالیت می‌نمایند. همچنین برای تسریع در اتخاذ تصمیمات مورد لزوم، **کمیته راهبردی** بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS و گروه کارشناسی "**تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای PLS**" تشکیل، تا با توجه به شرح وظایف تعیین شده، طرح بنحو مقتضی اجرا و نهادینه گردد.

کمیته راهبردی بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS

اعضاء کمیته راهبردی بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS بشرح زیر می‌باشند:

- عضو هیات مدیره ناظر بر امر اعتبارات
- مشاور
- نماینده اداره حقوقی و دعاوی
- نماینده اداره معاملات
- نماینده اداره بررسی طرحها و نظارت
- نماینده اداره سرمایه گذاری
- نماینده اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی (بعنوان دبیر کمیته راهبردی)
- نماینده اداره سازمان و روشها
- رئیس شعبه منتخب با ریاست شعبه PLS

شرح وظایف

- ۱- سیاستگذاری و تصویب اهداف، سیاستها و دستورالعملهای پیشنهادی گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای بانکداری مشارکت در سود و زیان و حمایت از ایجاد ساختاری مناسب جهت فعالیت واحدهای تخصصی و اجرایی ذیربط.
- ۲- نظارت بر اجرای صحیح برنامه‌های عملیاتی در راستای اهداف بانکداری مشارکت در سود و زیان.
- ۳- تسریع در ایجاد هماهنگی بین گروه کارشناسی و واحدهای تخصصی و اجرایی ذیربط.
- ۴- پیگیری و اخذ مجوزها و مصوبات مورد نیاز از مراجع فرابانکی جهت اجرای بهینه بانکداری مشارکت در سود

و زیان.

۵- تسریع در ایجاد هماهنگی بین دست‌اندرکاران بانکداری مشارکت در سود و زیان و مراجع مرتبط خارج از بانک و عنداللزوم خارج از کشور.

گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای بانکداری مشارکت در سود و زیان

اعضاء گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS بشرح زیر می‌باشند:

- مشاور
- کارشناس اداره حقوقی و دعاوی
- کارشناس اداره بررسی طرحها و نظارت
- کارشناس اداره معاملات
- کارشناس اداره سرمایه‌گذاری
- کارشناس اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی (عنوان دبیر گروه کارشناسی)
- کارشناس اداره سازمان و روشها

توضیح ۱: کارشناسان و نمایندگان سایر واحدهای تخصصی و اجرایی با توجه به موضوع مورد بررسی، در صورت نیاز در گروه کارشناسی حضور خواهند یافت.

توضیح ۲: به منظور حفظ و نگهداری و توسعه دستاوردهای بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS و همچنین اطلاعات جمع‌آوری شده توسط اعضای گروه کارشناسی و نیز با عنایت به تلاشها و همکاریهای بعمل آمده در این رابطه که منتج به تهیه این مجلد و اجرای بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS گردیده، اعضای فعلی گروه کارشناسی، اعضای اصلی این گروه خواهند بود.

شرح وظایف

- ۱- بررسی و انجام مطالعات مستمر درخصوص آخرین تغییرات و پیشنهادات ارائه شده درخصوص بانکداری اسلامی در داخل و خارج از کشور
- ۲- بررسی گزارشات ارائه شده از سوی واحدهای تخصصی و اجرایی ذیربط که موظف به تهیه و ارسال گزارشات و اطلاعات مورد لزوم به گروه کارشناسی می‌باشند.
- ۳- بررسی و بازنگری در فرآیندها و دستورالعملهای تدوین شده، ساختارها و کادر مورد لزوم طرح، بر اساس پیشنهادات ارائه شده از سوی واحدهای ذیربط PLS و یا حسب نظر اعضای گروه با توجه به نتایج بررسی‌های بعمل آمده جهت انجام بهینه و استمرار طرح

اداره PLS

این اداره تحت نظارت مستقیم عضو هیئت مدیره ناظر، انجام امور و فعالیتهای مرتبط با اطلاع رسانی، تجهیز و

تخصیص منابع طرح، بازار ثانویه معاملات گواهی مشارکت/پذیره،... و همچنین هماهنگی‌های مورد لزوم بین سپرده‌گذار، مجری، امین،... را بعهدہ دارد.

با توجه به توضیحات فوق اداره مذکور دارای واحدها و دوایری به شرح زیر می‌باشد:

- واحد حقوقی (دایره)
- واحد ارزیابی طرحها
- واحد ممیزی (محاسبات)
- واحد مدیریت مهندسی مالی
- واحد امین
- دایره دفتر
- و سایر دوایر مورد لزوم

واحد حقوقی

کادر مورد لزوم: کارشناسان حقوقی و اداری مطلع و آگاه به طرح

- ۱- دریافت اطلاعات مربوط به سپرده‌گذاران (مشتریان) با استفاده از بانک اطلاعاتی ایجاد شده و نیز کدهای شناسایی تعیین شده.
- ۲- تنظیم قراردادهای مورد لزوم با توجه به موضوع طرح پیشنهادی و مشخصات طرفین قرارداد.
- ۳- انعقاد قرارداد فی مابین بانک و سپرده‌گذاران و تکمیل مدارک مورد نیاز پرونده‌ها.
- ۴- دریافت اطلاعات مربوط به مجریان.
- ۵- انعقاد قرارداد فی مابین بانک و مجریان و تکمیل مدارک مورد نظر.

واحد ارزیابی طرحها

کادر مورد لزوم: کارشناسان اقتصادی، فنی مهندسی و مالی

- ۱- بررسی توانایی مجریان طرح با توجه به مدارک و مستندات ارائه شده توسط مجری (بر اساس مفاد دستورالعمل مدارک و مستندات مورد لزوم) با بکارگیری معیارهای متعارف به منظور مدیریت خطرات ناشی از مشارکت در سرمایه‌گذاری‌ها و کاهش نکول منابع.
- ۲- دریافت اطلاعات مربوط به شاخصهای صنعت و فهرست آحاد بهای سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی سابق (معاونت راهبردی ریاست جمهوری) و سایر مراجع معتبر مشابه و... جهت ارزیابی طرحها با توجه به اولویت بخشهای اقتصادی و سایر شاخصهای اقتصادی و مالی مربوطه.
- ۳- تعیین و اعلام نوع و میزان وثایق و تضمینات و سهم‌الشرکه مورد نیاز براساس قوانین و مقررات به مجری، شعبه PLS و اداره PLS، (دوایر ممیزی و صندوق).
- ۴- گروه‌بندی داخلی مجریان و در صورت لزوم برون‌سپاری و استفاده از خدمات موسسات متخصص ذیصلاح برون از بانک جهت تعیین گروه‌بندی متقاضیان.

واحد ممیزی (محاسبات)

کادر مورد لزوم: کارشناسان مالی، حسابدار و حسابرس

- ۱- ممیزی و ثبت تضمینات و وثائق غیر نقدی مجری
- ۲- محاسبه کارمزد بانک و حق الزحمه مجری و سود و زیان سهم سپرده گذار و مجری بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه
- ۳- ثبت اطلاعات در فایل مربوط به مشتری
- ۴- ثبت داده‌های جدید یا تغییر در داده‌های قبلی
- ۵- دریافت و بررسی گزارش نظارت بر عملیات اجرای طرح و کیفیت کار مجری
- ۶- دریافت گزارش و صورتمجلس توافقات احتمالی طرح و دلایل مربوطه
- ۷- محاسبه آثار تورم بر جریان‌های درآمدی و جریان‌های هزینه‌ای در مقاطع مورد لزوم بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه

واحد مدیریت مهندسی مالی

کادر مورد لزوم: کارشناسان مالی، فنی و مهندسی

- ۱- مدیریت سبدهای گواهی مشارکت/پذیره از طریق دسته‌بندی محصولات به منظور به حداکثر رساندن بازده و حداقل کردن ریسک محصولات.
- ۲- تجزیه و تحلیل محیط بیرون، شناسایی بخش‌های صنعتی و اقتصادی، استفاده از شاخص‌های صنعت و شاخص‌های مورد استفاده در بورس جهت تحلیل‌های تاریخی ریسک فعالیت‌های اقتصادی.
- ۳- پیش‌بینی و برآورد ریسک و بازده هر یک از محصولات PLS و سبدهای گواهی مشارکت/پذیره.
- ۴- تعیین وزن هر محصول در سبد گواهی مشارکت/پذیره با توجه به میزان ریسک و بازدهی محصولات.
- ۵- تعیین سه نوع سبد گواهی مشارکت/پذیره به شرح زیر:
 - سبد گواهی مشارکت/پذیره با ریسک و بازده پائین
 - سبد گواهی مشارکت/پذیره با ریسک و بازده متوسط
 - سبد گواهی مشارکت/پذیره با ریسک و بازده بالا
- ۶- ارائه گزارشات و اطلاعات مورد لزوم جهت انعکاس موضوع به گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای PLS.
- ۷- مدیریت معاملات بازار ثانویه خرید و فروش گواهی مشارکت/پذیره شامل:
 - تعیین استراتژی بانک در بخش معاملات گواهی مشارکت/پذیره اعم از معاملات بازارگردانی و آربیتراژ
 - مدیریت منابع تخصیصی بانک به معاملات گواهی مشارکت/پذیره در جهت افزایش بازده منابع
 - مدیریت و بهینه‌سازی سبدهای گواهی مشارکت/پذیره بانک.
 - جمع‌آوری اطلاعات و تحلیل وضعیت کوتاه و بلندمدت اقتصادی کشور و بازارهای مالی بین‌المللی

مرتبط.

- مدیریت ریسک‌های اعتباری، عملیاتی، بازار و سرمایه‌گذاری.
- جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات مربوط به معاملات گواهی‌ها و سبدهای گواهی‌های مشارکت/پذیره.
- ارائه تحلیلهای بنیادی و فنی گواهی‌ها و سبدهای مشارکت/پذیره شامل تعیین وضعیت صنعت، وضعیت طرح و بررسی وضعیت بازار با استفاده از تکنیک‌ها و روشهای علمی متداول.
- اعطای مجوز و اعلام نرخ روزانه خرید و فروش گواهی‌ها و سبدهای گواهی‌های مشارکت/پذیره به واحدهای ذیربط.
- تدوین گزارشات مدیریتی و تحلیل‌های آماری.

واحد امین

کادر مورد لزوم: کارشناسان مالی و فنی مهندسی

- ۱- دریافت مدارک و مستندات بودجه‌بندی و برنامه زمان‌بندی منابع و مصارف مورد نیاز و نحوه اجرا و اتمام تحویل طرح.
- ۲- تشخیص و تعیین چگونگی ادوار گزارشات مجری.
- ۳- تعیین سرفصلهای کنترلی و اطلاعات مورد لزوم که می‌بایستی در فرمهای مخصوص گزارشات، صورت‌مجلسها و دستورکارها وجود داشته باشند، بنا به مقتضیات هر طرح، قبل از شروع عملیات اجرایی طرح.
- ۴- بررسی و تأیید گزارشات ادواری صورت‌مجلس و دستورکارهای تهیه شده توسط مجری.
- ۵- دریافت و رسیدگی به اسناد هزینه‌های صورت گرفته توسط مجری در مراحل اجرای طرح.
- ۶- نظارت بر حسن اجرای طرح و کنترل عملیات اجرایی با برنامه‌ها و پیش‌بینی‌ها و نظارت بر تخصیص منابع و نحوه مصرف بهینه آنها (بررسی مذکور می‌باید، بر اساس نوع صنعت، طرح و بصورت ماهیانه، سه ماهه،... با توجه به صورت وضعیتهای ارائه شده توسط مجری صورت گیرد).
- ۷- تعیین، محاسبه و کنترل شاخص‌های کلیدی و تهیه گزارشات لازم با توجه به شاخص‌های مهم از جمله هزینه زمانی، کیفیت در جهت حسن اجرای عملیات.
- ۸- گروه نظارتی واحد امین متشکل از دو بخش مجزای فنی مهندسی و مالی می‌باشد.
- ۹- رسیدگی و اظهار نظر درخصوص مصرف وجوه، نگهداری حسابها و صورتهای مالی طرح.
- ۱۰- ارائه گزارش نظارت بر عملیات اجرای طرح و کیفیت کار مجری به واحد ممیزی.
- ۱۱- ارائه گزارش صورت‌مجلس توافقات احتمالی طرح و دلایل مربوط به واحد ممیزی.
- ۱۲- ارائه گزارش ارزیابی و دسته‌بندی مجری در طبقات سه‌گانه جهت درج در سوابق مجری به واحد ثبت اطلاعات (دایره صندوق).
- ۱۳- بررسی و تأیید هزینه‌های انجام شده توسط مجری جهت تأمین و پرداخت منابع مورد درخواست مجری پس از مرحله آغازین طرح.
- ۱۴- تأیید تأمین منابع نقدی (وجوه) مورد نیاز مجری به صورت پیش‌پرداخت بر اساس نوع صنعت و طرح پس از

تشخیص بانک.

- ۱۵- تأیید تسویه مبلغ پیش پرداختی (که می‌تواند دفعتاً و یا بصورت مرحله‌ای باشد) پس از تشخیص بانک.
- ۱۶- بررسی مستندات ارائه شده توسط مجری در خصوص ناکافی بودن منابع تجهیز شده جهت طرح و تأیید صدور گواهی مشارکت/پذیره جدید.
- ۱۷- تأیید هزینه‌های قانونی طرح نظیر مالیات و سایر کسورات قانونی که مورد پذیرش بانک باشد.
- ۱۸- تشخیص تأخیرات ناشی از عدم هرگونه دخالت مجری بر اساس مفاد دستورالعمل تغییر در زمانبندی به همراهی بانک.
- ۱۹- رسیدگی نهائی طرح جهت تسویه حساب با مجری حداکثر ظرف مدت مقرر در قرارداد، پس از تحویل قطعی طرح و پس از اتمام زمان نهائی (زمان بندی تدوین شده).
- ۲۰- سایر دوایر، نظیر دوایر دفتر، بایگانی،... حسب مورد در ساختار این اداره می‌باید پیش‌بینی گردد.

شعبه مشارکت در سود و زیان PLS

به منظور اجرایی شدن طرح مشارکت در سود و زیان، شعبه مشارکت در سود و زیان PLS (که ترجیحاً شعبه‌ای مستقل می‌باشد) انتخاب و این شعبه تحت نظارت عضو هیئت مدیره ناظر مسئولیت اجرای طرح را براساس ضوابط و دستورالعملهای تعیین شده به عهده دارد.

شعبه مذکور علاوه بر داشتن ساختار سایر شعب جهت ارائه خدمات بانکی، می‌باید از دوایری همچون دایره اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره، برخوردار بوده و نیز دایره صندوق این شعبه، علاوه بر شرح وظایف متعارف سایر دوایر صندوق، می‌باید وظایف خاصی را نیز به انجام رساند.

شرح وظایف دایره اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره

- ۱- دریافت اطلاعات مربوط به انواع محصولات مشارکت، شرایط و مقررات سپرده‌گذار و مجری و نحوه سپرده‌گذاری مجدد.
- ۲- اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره‌ای به مشتریان، شامل سپرده‌گذار، مجری،... در خصوص محصولات و امکانات شعبه مشارکت در سود و زیان PLS.
- ۳- دریافت درخواست سپرده‌گذاران، تکمیل فرمهای مربوط به سپرده‌گذاری یا مشارکت‌ها و ثبت اطلاعات فرمهای تکمیل شده.
- ۴- دریافت درخواست سپرده‌گذاری و همچنین سپرده‌گذاری مجدد و تکمیل فرمهای مربوطه و ثبت آنها در رایانه.
- ۵- ارسال فرمهای تکمیل شده مربوط به خرید و فروش گواهی مشارکت/پذیره به دایره صندوق.

دایره صندوق

دایره صندوق شعبه مشارکت در سود و زیان PLS علاوه بر انجام امور متعارف سایر دوایر صندوق وظایف زیر را

تحت نظارت مسئولین شعبه براساس دستورالعملها و ضوابط مربوطه به عهده دارد:

- ۱- دریافت فرمهای تکمیل شده مربوط به خرید و فروش گواهی مشارکت/پذیره.
- ۲- بازیابی اطلاعات مربوط به کد شناسایی هر مشتری.
- ۳- صدور گواهی مشارکت/پذیره و خرید و فروش آن براساس نرخ بازار.
- ۴- صدور دستور پرداخت وجه گواهی مشارکت/پذیره معامله شده.
- ۵- دریافت وجوه سپرده‌ها و آورده‌ها و سهم‌الشرکه نقدی مشتریان (سپرده‌گذار و مجری) و پرداخت وجوه گواهی‌های مشارکت/پذیره معامله شده.
- ۶- ثبت اطلاعات و صدور کد شناسایی خاص برای هر مشتری.
- ۷- دریافت و ثبت اطلاعات مربوط به مشتریان و محصولات.
- ۸- انجام معاملات گواهی مشارکت/پذیره (خرید و فروش گواهی مشارکت/پذیره) بر اساس دستورالعمل‌های تدوین شده جهت گواهی‌های مشارکت/پذیره.
- ۹- تسویه قطعی با آخرین مالک گواهی مشارکت/پذیره (در رابطه با سه محصول پیش‌بینی شده) با همکاری سایر واحدهای ذیربط از جمله واحد ممیزی اداره مشارکت در سود و زیان PLS.

منابع خاص طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS و زیرسیستم‌های مشارکت مالی مضاربه MFS و مشارکت مالی جعاله JFS

۱. بیژن بیدآباد، عبدالرضا هرسینی، تحلیل فقهی- اقتصادی ربا در وامهای مصرفی و سرمایه‌گذاری و کاستیهای فقه متداول در کشف احکام شارع. ارائه شده به همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۲.
- <http://www.bidabad.ir/doc/reba-fa.pdf>
۲. بیژن بیدآباد، عبدالرضا هرسینی. شرکت سهامی بانک غیررئوی و بازبینی ماهیت ربوی و غیررئوی عملیات بانکی متداول. مجموعه مقالات سومین همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی «نظریه اقتصاد اسلامی و عملکرد اقتصاد ایران»، ۳-۴ دی ۱۳۸۲، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، صفحات ۲۲۴-۱۹۳، تهران.
- <http://www.bidabad.ir/doc/sherkat-sahami-bank.pdf>
۳. بیژن بیدآباد. مبانی عرفانی اقتصاد اسلامی، پول، بانک، بیمه و مالیه از دیدگاه حکمت. پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۳.
- <http://www.bidabad.ir/doc/mabani-erfani-eqtasade-islami.pdf>
۴. بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. فناوری اطلاعات و ارتباطات در تحقق سازوکار مشارکت در سود و زیان (PLS) (بانکداری اسلامی)، فصلنامه علمی- پژوهشی اقتصاد و تجارت نوین، سال اول، شماره سوم، زمستان ۱۳۸۴، صفحات ۳۷-۱.
- <http://prd.moc.gov.ir/jnec/farsi/3rd/Article2.pdf>
- http://www.bidabad.ir/doc/Pls_it-fa.pdf
۵. بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. کارائی نسبی مدیریت دارائی و بدهی (ALM) در بانکداری اسلامی. فصلنامه علمی- پژوهشی اقتصاد و تجارت نوین، سال سوم، شماره دوازدهم، بهار ۱۳۸۷، صفحات ۱۲۸-۱۰۹.

<http://www.bidabad.ir/doc/alm-farsi.pdf>

۶. بیژن بیدآباد، ژینا آقاییگی، مهستی نعیمی، آذرنگ امیراستوار، سعید صالحیان، سعید نفیسی زیده سرایی، علیرضا مهدیزاده چله‌بری، حجت‌الله قاسمی صیقل سرایی، بیژن حسین‌پور، سعید شیخانی، محمود الهیاری فرد، محمد صفایی‌پور، نادیا خلیلی ولائی. طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)، اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، ۱۳۸۷.

<https://bidabad.ir/doc/detailed-pls.pdf>

۷. بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. سازوکار عملیاتی بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)، معرفی ابزارهای مالی گواهی مشارکت و گواهی پذیره با کارائی بین‌المللی. ارائه شده به دومین همایش خدمات بانکی و صادرات، ۲۷ مهر ۱۳۸۷، بانک توسعه صادرات ایران، تهران، ایران.

<http://www.bidabad.ir/doc/PLS-Banking.pdf>

<http://bidabad.ir/doc/PLS-Banking-Export-Deveopment-Bank-2.ppt>

۸. بیژن بیدآباد، محمد صفائی پور. چارچوب بازار الکترونیکی معاملات گواهی مشارکت/پذیره در قالب طرح مشارکت در سود و زیان (PLS). پنجمین همایش تجارت الکترونیکی، ۴-۳ آذر ۱۳۸۷، وزارت بازرگانی، تهران

<http://www.bidabad.ir/doc/charchoobe-bazare-electronic-pls.pdf>

<http://www.ecommerce.gov.ir/EArchive/EArchiveF/Item.asp?ParentID=43&ItemID=182>

۹. بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. بهبود تدریجی بازدهی بانکداری نوین و آسیب‌های ناشی از تراکشنهای ناموفق (مطالعه موردی بانک ملی ایران). مجموعه مقالات سومین کنفرانس بین‌المللی بانکداری الکترونیک، تهران ۱۸ و ۱۹ مرداد ۱۳۸۸، تهران، ایران.

<http://www.bidabad.ir/doc/e-banking-efficiency-over-time.pdf>

<http://www.bidabad.ir/doc/e-banking-efficiency-over-time.pptx>

۱۰. بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. حسابداری مشارکت در سود و زیان (PLS).

۱۱. بیژن بیدآباد. تثبیت ادوار تجاری با بانکداری مشارکت در سود و زیان و اقتصاد اخلاق.

<http://www.bidabad.ir/doc/pls-business-cycles.pdf>

۱۲. بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. تامین مالی غیررئوی مبتنی بر فناوری اطلاعات. مجموعه مقالات سومین کنفرانس بین‌المللی توسعه نظام تامین مالی در ایران. ۳۰ بهمن لغایت ۱ اسفند ۱۳۸۹.

<http://www.bidabad.ir/doc/non-usury-finance-it-fa.pdf>

۱۳. بیژن بیدآباد، ژینا آقاییگی، آذرنگ امیراستوار، ابوالفضل هزاوه، علیرضا شفیعی، سعید نفیسی زیده سرائی، علیرضا مهدی‌زاده، علی حیات‌داودی، بیژن حسین‌پور، سید علی حسینی، اکبر شالی، محمد کاشفی، محمود الهیاری فرد، محمد صفایی‌پور، علی کوثری، باقر عین‌اله زاده، مهستی نعیمی، نادیا خلیلی ولائی، شاکری. مشارکت مالی مضاربه (MFS)، زیرسیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)، بانک ملی ایران، تهران ۱۳۸۹.

<https://bidabad.ir/doc/detailed-mfs.pdf>

۱۴. بیژن بیدآباد، ژینا آقاییگی، آذرنگ امیراستوار، ابوالفضل هزاوه، علیرضا شفیعی، سعید نفیسی زیده سرائی، علیرضا مهدی‌زاده، علی حیات‌داودی، بیژن حسین‌پور، سید علی حسینی، اکبر شالی، محمد کاشفی، محمود الهیاری فرد، محمد صفایی‌پور، علی کوثری، باقر عین‌اله زاده، مهستی نعیمی، نادیا خلیلی ولائی، شاکری، مجید ناصر. مشارکت مالی جعاله (JFS)، زیرسیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)، بانک ملی ایران،

تهران ۱۳۸۹.

<https://bidabad.ir/doc/detailed-jfs.pdf>

۱۵. بیژن بیدآباد، نگاهی بر بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS) و زیرسیستم‌های تأمین مالی مضاربه (MFS) و تأمین مالی جعاله (JFS). ۱۳۸۹، تهران.

<http://www.bidabad.ir/doc/negahi-bar-pls-mfs-jfs.pdf>

۱۶. جلوگیری از نوسانات و بحرانهای اقتصادی ادواری با ابزار نوین مالی و اصلاح ساختار بانکی، ۱۳۸۹.

<http://www.bidabad.ir/doc/bohran-va-abzare-mali.pdf>

۱۷. بیژن بیدآباد، مسعود صفرزاده نساجی، ژینا آقابگی، سازمان و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS) در بانک ملی ایران. اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی بانک ملی ایران، ۱۳۸۹.

<http://www.bidabad.ir/doc/PLS-organization.pdf>

18. Bijan Bidabad, Economic-juristic analysis of usury in consumption and investment loans and contemporary jurisprudence shortages in exploring legislator commandments. Proceeding of the 2nd International Islamic Banking Conference. Monash University of Malaysia. 9-10 September 2004. Reprinted in: National Interest, Journal of the Center for Strategic Research, Vol. 2, No. 1, winter 2006, pp. 72-90. Tehran, Iran. <http://www.bidabad.ir/doc/reba-en.pdf>
19. Bijan Bidabad, Non-Usury Bank Corporation (NUBankCo), The Solution to Islamic banking, Proceeding of the 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, KL, Malaysia, 16-17 November, 2005. <http://www.bidabad.ir/doc/NUBankCo-en.pdf>
20. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. IT role in fulfillment of Profit & Loss Sharing (PLS) mechanism. Proceeding of the 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, KL, Malaysia, 16-17 November, 2005. <http://www.bidabad.ir/doc/english-pls-5.pdf>
21. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. Implementing IT to Fulfill Profit & Loss Sharing Mechanism. Islamic Finance News (IFN), Vol. 3, Issue 3, 6, February 2006, pp. 11-15. <http://www.bidabad.ir/doc/summery-pls-it-1.pdf>
22. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. Assets and Liabilities Management in Islamic Banking. Paper presentet at the 3rd International Conference on Islamic banking and Finance. Bidakara, Jakarta, Indonesia, 23 -26 February, 2010. Proceeding of the Conference: Risk Management, Regulation and Supervision, pp. 396-413. <http://www.bidabad.ir/doc/alm-english.pdf>
23. Bijan Bidabad. Non-Usury Banking Fits to Obama's Change Strategy, the Solution to Revive the Economy. <http://bidabad.ir/doc/PLS-paper-en-5.pdf>
24. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. The Executive Mechanism of Profit and Loss Sharing (PLS) Banking Mechanism of Profit and Loss Sharing (PLS) Banking. <http://www.bidabad.ir/doc/PLS-banking-Executive-Mechanism.pdf>
25. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. IT Based Usury Free Financial Innovations. Proceeding of ECDC 2010, 5th International Conference on e-Commerce in Developing Countries: with focus on e-Banking & e-Insurance. ECDC 2010, 15-16 September 2010. <http://www.bidabad.ir/doc/non-usury-finance-it-en.pdf>

26. Bijan Bidabad, Stabilizing Business Cycles by PLS Banking and Ethic Economics. 2010.
<http://www.bidabad.ir/doc/pls-business-cycles-en.pdf>
27. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. Accounting Procedures for Profit and Loss Sharing (PLS) Banking. 2010.